

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертация за присъждане на ОНС Доктор в професионално
направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Журналистика – Радиоформати и програмиране)**

**Тема на дисертацията: „Детските предавания в Българското радио
(1931-1951)“**

АВТОР НА ДИСЕРТАЦИЯТА:
РЕЦЕНЗЕНТ:

Мария Костадинова Спасова
проф. дсн Снежана Попова

Обща характеристика на труда

Работата на Мария Спасова е с общ обем 200 страници, върху 141 от които (152 стандартни компютърни) е разположено изложението, придружено от седем приложения, сред които четири собствени интервюта, интегрално свързани с разработката. Авторката е използвала 140 източника, представени в общ списък по азбучен ред и в последователност: трудове на български език в печатни и електронни издания, трудове на руски, на английски, линкове; обособен е списък с 15 заглавия на проследените от авторката специализирани и други периодични издания.

Като цяло работата показва писмовна култура и познаване на основната литература по темата, а така също вкус към диренето на исторически факти, научна добросъвестност в изложението и коректност в обобщенията. Налице е труд, който отговаря на изискванията за дисертация за присъждане на ОНС Доктор.

По научната програма и методологията

Избраната тема е значима и тази констатация може да бъде набързо изведена поне по няколко линии: историческата траектория на медиите все по-настойчиво присъства в интерпретацията на медийните развития; към момента (2019) цялостен труд за историята на радиото в България е само двутомникът на Веселин Димитров, издаден през 1994 и обхващащ времето до 1944; радиопродукцията за деца от зората на българското радио не е ставала обект на специално изучаване.

Като превръща именно радиопродукцията за деца в основен обект на своя анализ, докторантката Мария Спасова усложнява оптиката и разполага търсенията си в 20-годишен период, пресечен от политическия и социален обрат през и след 1944. Това придава на дисертацията по-сложни задачи, а на изводите – допълнителна тежест: процесите в радиопрограмите следва да се преценяват като общокултурни и „общомедийни“, от една страна, като при това не се игнорират вътрешнополитическите черти на съединените в дисертацията два различни политико-властови периода. Това планирано още в заглавието на работата „прекрачване на граница“ е сред най-предизвикателните аспекти на избраната от авторката тема.

В постановъчната част на работата (Увод) авторката прави аналогия между процеси от зората на детските радиопредавания в България, върху които е разположено изследването, и експанзията на медийните и интернет предложения за млади хора от началото на новия век. Направен е обзор на проучените източници, сред които архивни единици и собствени приноси на докторантката чрез фактологични попълвания от интервютата с Мара Чапанова, Катя Воденичарова, д-р Антоанета Радославова, Ирина Вълчанова. И тук, както и по-нататък в работата, приятно впечатление правят искреният интерес и респектът на авторката към делото на първопроходниците в правенето на радио и писането за радио в България.

Методите, предвидени от докторантката, са адекватни на целите и задачите на изследването. Приемам за защитена претенцията за интердисциплинарност на труда, заявена в увода.

По структурата и съдържателното разгръщане

Работата е организирана в три глави и се развива логично.

В първата глава „Детските радиопредавания на фона на приоритетите на нацията“ се проследява развитието на възгледите за детските предавания от „Родно радио“ до края на изучения период чрез основни документи и текстове на творци, ангажирани с продуцирането на детска програма. Докторантката избира за „спътници“ на своите размишления автори с различни визии – Есто Везенков, Леда Милева, Иван Еленков, Даниела Колева, Веселин Димитров, Райна Николова, Вяра

Ангелова, Георги Господинов, Андрей Ташев, както и интервюираните от самата авторка участници в радиопроцеса.

Втората глава „Детските радиопредавания като част от общата програма“ преценявам като основен раздел на дисертацията. Много внимателно е проследено развитието на детските предавания във времето, като организиращи центрове стават говорът, музиката, авторите и изпълнителите. Очертана е професионалната и структурно-съдържателна динамика в радиопроизводството: Най-напред е т.нар. „предаване от смесен тип“ (Вълев, Везенков) – автори на живо, редуване на музика и говор, съюз на образователно и възпитателно; появяват се собствената драматургия и първите съвместни действия на радио и преса („Страница за младите слушатели“, 1936). По-късно предаванията се отварят за журналистически и други жанрове, въвеждат се възрастово адресиране (от средата на 40-те), строга регулярност и модулна организация на предаванията; появяват се децата-водещи. Търси се и се изяснява общото за детските предавания – възпитанието в патриотизъм и човешки добродетели, което личи както в периода преди 1944, така и в следващите до 1951 години. Интерпретира се и усложняването на възрастово адресиране чрез обвързването му със съответни тематики и идентификации (за селското дете, за чавдарчето, септемврийчето и т.н.). В този раздел присъства и информация за пропорциите и мястото на детските предавания в рамките на програмата в изучения период. Чрез анализ е изведена и изключителната пластичност на програмната реализация.

Постижение на раздела на дисертацията е изградената представа за появата на радиопредаването за деца като за събитие само по себе си, както и за израстването на тази представа през постепенно укрепващите собствени стандарти на радиопроизводството. Отново в тази глава са съобщени и нови факти от програмната история на радиото (наличие на детски предавания до самия 9.9. 1944, когато Българското радио излъчва от Нови хан; детайли по програмната реализация, разказани от интервюираните в рамките на дисертацията професионалисти). Ценя също така високо и раздела за мястото на детските радиопредавания в специализирания печат – насочен преглед на медийно съдържание, какъвто се прави за първи път по този начин. Именно този преглед дава идеята за вътрешно периодизиране на двете изучени десетилетия: 1931-1935; 1936-1944, 1944-1951.

Очертаните етапи служат на изложението в глава трета „Радиопродукцията на детските предавания“, където е включена също така информация за радио Скопие и неговите детски предавания, правени според практиката на Радио София след 1941. Очертани са и проекции на българските радиопредавания за деца на фона на предаванията на Би Би Си и на радио Москва.

По заключението и приносите

Заключението е синтез на допринасянията на авторката: акцентира се вътрешната периодизация (глава 3), като се обвързва с характеризиращите я тенденции (глава 2), обобщени в три подхода в радиопроизводството. Подходите са формулирани добре, удебелява се тезата на авторката за развитието и укрепването на радиото като културен институт, който ретранслира и сам произвежда ценности. Подчертани са взаимовръзките между субектите в българския културен процес и обединяващия ги фон – европейското развитие на културата и медиите. Формулираните приноси отразяват достойнствата на работата, изтъкнати по-горе.

Бележки и препоръки

-В дисертацията внимателно и подробно се извеждат връзките на литература, музика и театър в радиопроизводството за деца. Поставени са акценти върху говора, музиката, модерирането – така са озаглавени и подразделите на глава втора. Поне според мен отчасти negliжирана остава работата на радиодейците със „собствено звука“ в изграждането на звучащо повествование. В използваните от авторката източници се съдържат ред сведения за „звукови експерименти“, „звукови декори“, „звукови картини“, „тонфилм“ и т.н., а автори от библиографския списък, както и такива извън него, имат разработки, чието включване в полезрението ми се струва от полза, особено ако дисертацията занапред ще се превръща в книга.

-Разполагането на изследването върху два политико-властови периода, което вече прецених като ценен аспект на избраната от авторката тема, съдържа резерви, които остават недокрай оползотворени. Удебеляването на контекста ми се струва възможно на много места в разработката и такова развитие, според мен, би повишило стойността на текста.

По автореферата и публикациите

Авторефератът е с обем 29 страници и коректно предава съдържанието на дисертацията. При окончателната му редакция са направени графични подчертавания в полза на основните изследователски постижения.

Публикациите на Мария Спасова са три и покриват основни изследователски полета на дисертацията. Направени са в специализирани издания – научни сборници, издадени като резултати от научни форуми на НМА „Панчо Владигеров“ и УНСС. Наред с тях докторантката е участвала с доклади в докторантски семинар на ФЖМК, в Националната конференция „Радио – памет и съвременност“, организирана от катедра „Радио и телевизия“ на ФЖМК, както и с изказвания пред други научни форуми. Може да се прецени, че в хода на работата си Мария Спасова е оповестила голяма част от изследователските си резултати в условия на научна дискусия.

Специално искам да изтъкна високата стойност на приложенията, които съдържат ценни свидетелства, документират интерпретации на авторката и превръщат зората на детските предавания в преживяна история.

В заключение: Рецензираният труд е самостоятелен, завършен и съдържа ред оригинални моменти. Препоръчвам **на Мария Костадинова Спасова да бъде присъдена ОНД „Доктор“** в направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки.